

Post, telegraaf en telefoon in Maasbommel, deel II

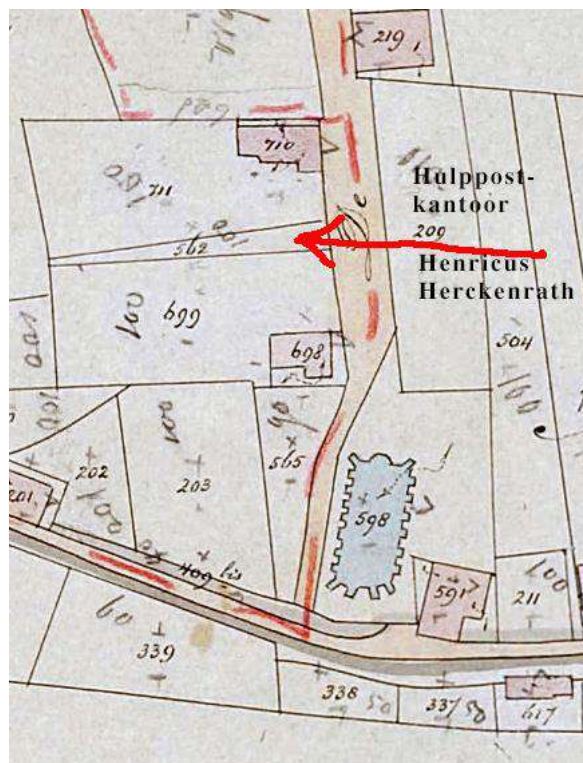
John Raggars, mei 2019

Het hulppostkantoor met openbare telefooncel

Bij de zoektocht naar de plaats van het hulppostkantoor van Hendricus Herckenrath werd een eerste belangrijke aanwijzing gevonden door een brief van 28 september 1896 (n° 2340) waarin de burgemeester van Appeltern de Post- en Telegraafdienst verzoekt een (extra) brievenbus bij het gemeentehuis (gebouwd in 1875) te plaatsen. Het antwoord van 1 oktober daaropvolgend is afwijzend en gemotiveerd: *"....heb ik de eer Uw Edelachtbare te berichten dat de Heer Inspecteur der Posterijen te Arnhem de afstand van acht minuten tusschen het Hulpkantoor en het Gemeentehuis te gering vindt om tot het plaatsen van een brievenbus over te gaan"*. Vervolgens blijkt dat wie vanaf het gemeentehuis precies acht minuten over de dijk loopt en bij de R.K.- kerk rechtsafslaat, enkele tientallen meters verder aan de linkerkant bij de woning komt van (de onlangs uit het dorp vertrokken) Ans en Noud Carpai.

Was hier ooit het hulppostkantoor ?

In een 'Register van Nieuwe, Veranderde of Gesloopte Gebouwen 1886-1925', kadastrale gemeente Maasbommel ¹ vinden we zowaar dat Hendricus Herckenrath inderdaad een woning heeft gesticht op de percelen 562/711, de gronden waarop de voormalige woning van Ans en Noud Carpai staat.

Uit navraag bij Ans en Noud Carpai blijkt de conclusie juist ! De jongste dochter van Hendricus Herckenrath en zijn vrouw Hendrica Jacoba van Eekeren heette Geertruida Maria (Truus) die trouwde met Jan Carpai, de vader van Noud Carpai. Kennelijk erfde Truus het huis van haar vader, de brievengaarder.

Maar er was méér dat de conclusie staaft.

In de loop van de tweede helft van de 19e eeuw lukt het in de Verenigde Staten (Bell, Gray, Edison e.a.) om met het telegrafisch principe ingesproken geluiden met een meer of minder praktisch apparaat - een telefoontoestel - over grote afstanden hoorbaar te maken. Op 1 juni 1881 opende de Nederlandsche Bell-Telefoon Maatschappij in Amsterdam het eerste Nederlandse openbare telefoonnetwerk met slechts enkele tientallen

¹ Regionaal Archief Nijmegen, 867 Gemeente Appeltern/1.1.2.2.1.1.4 Maasbommel/ bestanddeel 1634

abonnees. In 1915 waren er in Nederland weliswaar al 75.000 abonnees op het net aangesloten, maar niet één in Maasbommel waar een telefoon nog ontbrak. Op 20 december 1916 wordt er echter door een achttiental vooraanstaande Maasbommelaars (waaronder de pastoor, dominee, arts en notaris) de volgende brief aan de gemeenteraad geschreven. "Verzoeken de ondergetekenden, allen wonende te Maasbommel afdeling dier gemeente, met de verschuldigten eerbied, om alhier in Maasbommel door de Edelachtbaren eene spreekcel te mogen bekomen. Geen afdeling van de gemeente Appeltern heeft zooveel behoefte aan een spreekcel dan wel Maasbommel; want zeer dikwijls hebben verschillende ondergetekenden naar Lith of Tiel moeten gaan om daar van een spreekcel gebruik te maken. Indien een spreekcel hier in Maasbommel aanwezig was geweest dan hadden in deze veertiendagen zeer vele gesprekken met en over de[onleesbaar] ?... kunnen gevoerd zijn geworden, enz. enz. wat zeer vele voordelen voor de ondergeteekenden zouden hebben opgeleverd. Zoodat op grond van het nut der onderteekenaars vóoral; maar tevens voor ieder Maasbommelaar van buitengewoon belang moet wezen, meenen ondegetekenden in hun volle bewustzijn, dat de Edelachtbare raad der gemeente Appeltern nooit grooter gunst de afdeling Maasbommel kan verlenen. Het welk doenden enz.

den 20 December 1916

J. H. Terwindt Pastoor
 W. de Jonckheere arts
 N. van der Kleijde not.
 De P. H. Magdaal
 J. B. Oppenz
 W. van
 A. Carpay
 M. Carpay
 G. Carpay
 H. Doort
 J. van Gruijthuisen
 G. Boefs
 M. van der
 J. van Dijk

J. van Dijk
 J. van Dijk
 J. van Dijk

Maasbommel den 20 December 1916".

Wellicht was de brief mede ingegeven door de brief met eenzelfde strekking die vooraanstaande inwoners van Appeltern op 12 september 1916 aan de gemeenteraad hadden gezonden. Hoe dat afliep is mij vooralsnog onbekend.

Maar zowaar, bij brief van 10 juli 1918 meldt de Minister van Waterstaat dat op het verzoek van het gemeentebestuur van Appeltern van 13 april 1918 (!) tot vestiging van een hulptefoonkantoor in het hulptelegraafkantoor te Alphen en Maasbommel zal worden overgegaan...."zoodra daartoe in

verband met meerdere aanvragen om vestiging van hulptelegraafkantoren belegenheid bestaat". Een jaar later is het zover en kan de Nederlandsche Staatscourant van 25-10-1919 melden dat met ingang van 31 oktober 1919 in Maasbommel een hulptefoonkantoor zal worden opengesteld !

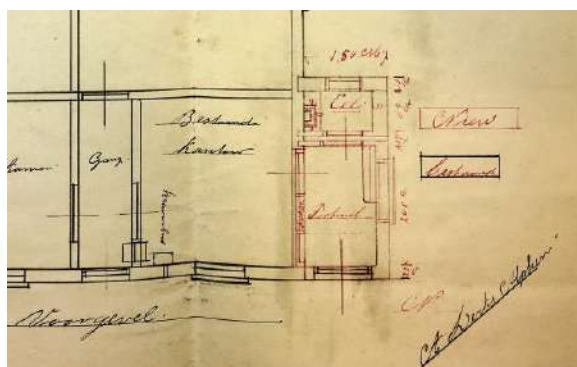
De directeur-generaal der posten en telegrafie maakt bekend, dat met ingang van 29 October 1919, in het hulptelegraafkantoor te Alphen (Gld.) en met ingang van 31 October 1919 in het hulptelegraafkantoor te Maasbommel hulptefoonkantoren voor het algemeen verkeer zullen worden opengesteld.

De diensturen zijn gelijk aan die van de betrokken hulptelegraafkantoren.

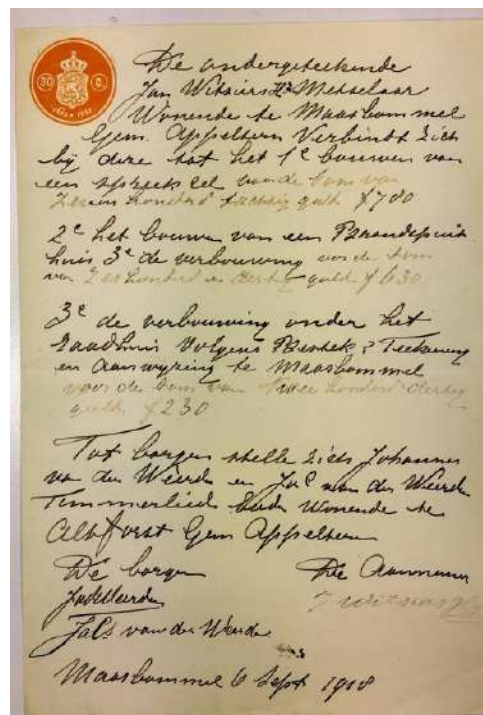
De Directeur-Generaal voornoemd,
 E. P. WESTERVELD.

Uiteraard zijn er aan de totstandkoming van een spreekcel bij het hulppostkantoor de nodige ambtelijke richtlijnen en voorschriften voorafgegaan, vooral ook ten aanzien van de aanbouw aan een hulppostkantoor t.b.v. een spreekcel². In september 1918 dienen een zestal aannemers een offerte in voor een driedelige opdracht: het bouwen van een spreekcel, het bouwen van een brandspuithuisje en de verbouwing onder het raadhuis. Wie de werkzaamheden werd gegund is vooralsnog niet bekend. Wel is duidelijk dat het met een telefoon hier om een noviteit in het dorp gaat, door één der aannemers aangeduid als 'tille voor'.

de bouwtekening voor de aanbouw in Alphen

één van de offertes voor de telefooncelaanbouw

Evenals in Alphen is ook in Maasbommel ter rechterzijde van het hulppostkantoor de aanbouw gerealiseerd met daarin door een dubbele deur afgescheiden de telefooncel.

De komst van de telefoon was voor het Hoofd der Posterijen en Telegrafie geen aanleiding om de gemeenten voor te stellen over te gaan tot een hogere salariëring van de kantoorhouders. In augustus 1919 krijgt de gemeente een brief waarin te lezen valt: "Voorts geef ik U ter bevordering van eene gelijkmatige bezoldiging op alle hulptelegraaf- en telefoonkantoren in overweging, om den kantoorhouder voor zijne bemoeiingen in zake den telefoondienst voorloopig geen afzonderlijke vergoeding toe te kennen". Bij raadsbesluit van 19 november 1919 worden de vier gemeentelijke hulppostkantoorhouders echter eervol ontslagen omdat ze met ingang van 1 januari 1920 rijksambtenaar worden en dus niet meer ten last komen van de gemeente.

Werd in 1896 een brievenbus bij het gemeentehuis nog door de Inspecteur der Posterijen en Telegrafie als overbodige luxe beschouwd - je was immers van daar in slechts acht minuten lopen bij het hulppostkantoor - op 5 januari 1911 werd door de gemeente met de directeur van het Post- en Telegraafkantoor in Druten een contract getekend waarbij de gemeente "geeft zijne toestemming tot het voor onbepaalde tijd bevestigen van een ijzeren brievenbus tegen de buitenmuur van het perceel

² Reeds op 1 december 1904 schreef de Directeur-Generaal van de Posterijen en Telegrafie aan B&W van Appeltern: "Gelijk U bekend is geeft het Koninklijk besluit van 1 Augustus 1904 (Stbl n° 202) aan de gemeenten waar een Rijkstelefoonkantoor bestaat de gelegenheid om aan het interlocale telefoonnet te worden aangesloten, onder voorwaarde dat de gemeente ook zorgt voor eene openbare spreekcel, zoodanig ingericht dat het gesprokene niet kan worden afgeluisterd.

In verband hiermede heb ik de eer U te verzoeken mij eenigszins spoedig mede te deelen, of in de gebouwen, waarin de Rijkstelefoonkantoren te Appeltern en Maasbommel zijn gevestigd, de gelegenheid aanwezig is voor de inrichting of de plaatsing van zulk eene cel, waar van de oppervlakte ruim 1 m2 bedraagt, en welke van het dienstlokaal moet zijn afgescheiden".

kadastraal bekend, gemeente Maasbommel, sectie C n° 669, gemeentehuis, verbindende hij zich tevens om het gebruik van en den toegang tot die brievenbus voor zooveel hem betreft, vrij en ongehinderd toe te laten". De 'onbepaalde tijd' zou echter maar ongeveer twaalf jaar duren.

De woning van het hulp telegraaf- en telefoonkantoor van Hendricus Herckenrath, rond 1920, met rechts een kleine aanbouw waarin de telefooncel gevestigd was (later een plat dak gekregen).
(ter beschikking gesteld door Ans en Noud Carpai evenals het schilderij hieronder van een onbekende Brabantse schilder)

Schilderij met links vooraan de kruidenierswinkel van Hendrika Jacoba van Eekeren annex het hulppost/telegraaf/telefoon- kantoor van haar man Hendricus Herckenrath.

wordt vervolgd